

Petar Hektorović

Razlike stvari ine

SADRŽAJ

RAZLIKE STVARI INE	3
BOGOLJUBNOJ I SVAKE HVALE DOSTOJNOJ MLADICI GRACIOSI LOVRINČEVI	4
NADGREBNICA FRANETU HEKTOROVIĆU, RODJAKU SVOMU DRAGOMU ZA MILOŠĆU	9
PLEMENITOMU I VELEPOŠTOVANOMU GOSPODINU HIJERONIMU BARTUČEVIĆU, VLASTELINU HVAR- SKOMU, VITEZU DOSTOJNOMU	11
OCU I GOSPODINU HVALE I ČASTI VELEDOSTOJNOMU DOM MAVRU KALUJERU, ĐUBROVČANINU	13
ODGOVOR NIKOLI NALJEŠKOVIĆU	17
KNJIGE OVIDIJEVE OD LIKA LJUBENOGA	23
 RJEČNIK	 28

RAZLIKE STVARI INE

BOGOLJUBNOJ I SVAKE HVALE DOSTOJNOJ MLADICI GRACIOSI LOVRINČEVI

Sestro poštovana kriposti mnogimi
Kâ si vazda zvana dobra mev dobrimi,
Kuju grad ovi Hvar ne poznaje listo,
Split i njegov kotar i Trogirsko misto,
5 Da po svoj daržavi ovoj kâ nî mala,
Tvoja čast u slavi svuda je procvala.
Ja videći dare složene naredno,
Kakove nigdare ne vidih zajedno
Kimi te nadili vičnji Bog odzgora,
10 Kimi te okrili kako jutro zora,
Misleć u sebi sam, čim tebe darova,
Stavši mu hvalu dam cić čuda takova.
Dal ti je to ime hvaljeno zadosti
Po kom prosu sime razlike milosti,
15 Da cvateš milostju s takovim imenom
I svakom vridnostju imenu takmenom.¹
Dal ti je razum taj za druga tvojega
Ki ima parvi kraj od straha božjega.
I božje ljubavi zatim ti hti dati,
20 Bogoljupstva, pravi put u svem daržati.
Tvoje dobre ćudi brojiti se ne haju
Koje vridni ljudi hvalom uznašaju:
Tihost umiljenu kâ t' nigdar ne umire
I u svem svaršenu dobrotu brez mire,
25 Poste i moljen'je, k iskarnjim dragosti,
Pokorno življen'je od parve mladosti.
Kad skladan'ja vidih prilična k živin'ju,
Je l' tko njoj takmen, rih, u svakom umin'ju?
Kâ biše pisala tad prijateljici
30 S kom se biše stala, božjoj službenici,
U kojih nauke duhovne nahode
Kî tiho brez buke pravim putem hode.
Ufam da će biti vazda mojoj svisti
Čim budu živiti s pruda i s koristi,
35 Kâ u svako misto tko god bude štiti,
Tvoje sarce čisto po njih će sciniti,
Kako se s' čuvala od griha svakoga,
Sarčeno iskala stvoritelja tvoga,

¹ **graziosa** (tal.) - ljupka, dražesna, ljubazna; puna milosti.

40 Brašno spravljajući kud si putovala,
Družbu nukajući da bi te ne ostala.
Još nam će zavidit mnozi, želićući
Stope vaše slidit, spasen'ja išćući.
Dal ti je pristal kip, pozrin'je sa stidom,
Izgovor vele lip s narednom besidom.
45 Kad rič progovoriš, oda svake strane
Človika zatvoriš varh sebe da stane,
Da stane misleći, tvomu govoren'ju
Vele se čudeći i tvomu življen'ju.
Bud' da toj čudo nî čut od tvojih usti,
50 Jer, ča se meni mni, Bog ti toj dopusti.
On bo je tako htíl jazik tvoj da bude
Umić, sladak i mil, narešen odsvude,
Da ga vazda slavi, gdi godi ga čuje,
U pravoj ljubavi spovida i štuje.
55 Lipa t' je toj srića bit na svitu semu
Vridna i umića i svaršna u svemu,
Tuj milost imiti, bit mlada i zdrava,
A vazda živiti u svem Bogu prava.
Tilu ne daš pokoj, navrime moleći,
60 Ne hajuć mraz ni znoj tegom se moreći.
A od ruk tvojih teg kî god bi imio
Knez, ban ali herceg, njim bi se dićio,
Kî bi ga vidili mladi ali stari,
Svi bi ga hvalili, kralji ter cesari.
65 Zatim ti još poda sve tvoje potrebe,
Ne znaš ča je škoda ni ča su pogibe,
Ne znaš ča je tuga ni šćeta kâ je stvar,
Jer ništar u druga ne pitaš nikadar,
Obilna i sita svega za do volje
70 Kako voća kita gdi je rodno polje.
A posli imaš glas od koga govore
Da vas svit ovi slas veću dat ne more.
Zamani t' ne diju tî kî voća sade
I ki zemlju riju i siju livade:
75 Od dobra korena dobra je mladica,
Od dobra simena dobra je pšenica.
Kažeš stanovito svude po svaki kraj
Da se zna očito otkud je vridnost taj
Otkud si izašla tolike kriposti
80 Kâ s' pri Bogu našla brez broja milosti.
Ti si potvardila, nitkor se već ne dvoj,
Kako je živila majka i ćaćko tvoj.
Zato ja sasvima učinih odluku
Da dojde knjiga mâ tebi sad u ruku,
85 Ku pisah i složih oto vidiš kako,
Ne prem sve kako htih, da ne umih inako,

Ne da t' ona pravi čano ti znaš bolje
Ni da te proslavi hvalom za do volje.
Ovi bo je broj mal, jer nisam ni tretu
90 Ča bih reći imal rekal, ni deset.
Jer gdi su slabosti ali moći male,
Skraćuju se dosti velike pohvale,
Kako su u meni, sama mož toj znati,
Za koga veće nî jur pisni skladati.
95 Ovo te sad molim jednu stvar ku ć' čuti,
Ku veće ja volim neg sanan usnuti,
Ku veće želim ja sa svakim vrimenom
Ner trudan pokoja pod teškim brimenom,
Ter moleći molju tvoj razum izbrani
100 Da mi spuni volju i milost dohrani,
Kada se spomene za družih moliti
Da priloži mene u ta broj čestiti,
Jere ćutim mnogu s gorčinom nevolju
I grihov nalogu kî mi dušu kolju.
105 Kad bo se ozrim zad, tuge me obajdu,
Sarce mi projde jad, ne znam gdi se najdu,
Kamo mi biže dni, kako vrime projde
U nikoj maglini, a starost da dojde,
U grisih ležeći kako se oblinih,
110 Dobra ne čineći, da sebe prihinių.
A kad sprîd pogleda nevoljna svist moja,
Od straha uspreda, ne da mi pokoja,
Misleći strašni sud na kom će sva dila
Vidit se odasvud kakova su bila,
115 Da će grišni ljudi slišavši odluku
Kom jih Bog osudi u vičnju pojt muku.
I kad zbrojim lita, vim da mi govore:
Diliti od svita spravlaj se, nebore.
Ča s' pripravil nosi, malo t' je tuj stati,
120 Jer da te pokosi smart stoji za vrati.
Nu vij u kom stan'ju najdem se to znajuć,
Al u kom ufan'ju smartni rok čekajuć,
Tere mi pomoć daj ča mož sarčenije
Da mi pakleni zmaj dušu ne ubije,
125 Zacića ljubavi Boga nebeskoga
Mene ne ostavi kad moliš za koga,
Jeda naš Gospodin, jedini Bog oni,
Otac, Duh tere Sin pakla me ukloni,
Jeda me posvoji, tere s obranimi
130 Plaću mi odbroji i misto shrani mi
Pored s ostalimi kihno milo zove
Težaci vernimi od njive njegove,
Kako je po riči rekal od istine
U vanjelskoj priči u kojoj nî hine,

135 Nukajuć svakoga da se ne lini speć,
Slaba i jakoga kih vidi zaman steć
Da pojdu al rano al kasno težati
I da će ufano svi plaću imati.
Pak večer kad pride zazvavši težake,
140 Svih lipo obide dav plaće jednake.
Jeda s' ne razmiri vrime u kô pojdoch,
Ter mi ne zamiri ča prija ne dojdoh,
Jeda sarce vidi i volju prignutu
Kâ želi da slidi stope mu po putu,
145 Da čini pokoru ku more podnesti,
Ter mi dâ u dvoru njegovom prisesti.
Sestro, ne zamiraj mojemu moljen'ju,
Običaj jer je taj u ljudskom življen'ju,
Kada kî nastoje za zla se ukloniti
150 U gospode svoje milosti prositi,
Tad slugam posal svoj uspriporučuju,
Pri gospodi onoj prijatih kih čuju.
I ja mojim tugam prosih pomoć tvoju
Kâ si božjim slugam pridragim u broju.
155 Veruj mi, neharan da ti neću biti,
Ako još koji dan budu živ na sviti.
Jer i oni dug mal kî molitvom zaja,
Nî ti na tašće pal, kako se prigaja.
Plaćam ga svaki dan, dim ti brez lagan'ja
160 Ne hteći da jedan projde brez saznan'ja.
Još ću t' spomenuti ovu stvar za bolje,
Ku znam da ćeš čuti vele s dobre volje.
Da ju ne zabudeš stoj s pomnjom velikom
Da saznana budeš na daru tolikom.
165 Na take kriposti ke ti Isus mili
Po svojoj milosti obilno udili,
Harna mu, dim, budi i zimi i liti,
Mori se i trudi za njemu zgoditi.
I u svako vrime, svaki čas, svaki dan,
170 Njega slavno ime slaviti ne pristan';
Hvale mu dajući obilne i nove,
Zakone štujući vazdakrat njegove.
Sa svim se usiluj, koliko mož' veće,
U dobru napriduj, inako se neće.
175 Kî ne napriduju ter se nazad varnu,
Tî zaman putuju i rado posarnu,
Kako se toj čuje čestokrat i vidi,
Jer svit napastuje, a pohlep ga slidi.
Nisu tî svaršeni do sride kî pridu,
180 Oni su spaseni do konca kî idu.
Riči koje prostrih na dobar broj kladi,
Jere jih istom rih milošće zaradi.

185 Samo te svituju ne da te ozdrave
Ni da t' potribuju ni da t' ćud isprave.
Jer kî te takoga dara častju kruni,
Vim da te svakoga nauka napuni.
Li škodu t' ne nose nit dobroti ude
Nit kriposti kose, da prija barž prude.
190 Kako kad konj teče pustiv se niz polje
Kad mu konjik reče, kliknuvši: nu bolje!
Snažnije se gane kad mu rič začuje
Da ne izostane družbe s kom vojuje,
Jizdeć kad ga takne šibicom gdi godi,
Prene se i makne i bolje ushodi.
195 I plav jaka bude, u njoj vozci mnozi,
Ter kad se otkude na vesla uzvozi,
Kad nje vitar dojde more joj prikriivši,
Vele barže pojde jidro otvorivši.
200 Ino na svaršen'ju neću ti reć sada
Ner da t' u pošten'ju Bog svoj mir vazda da.
Ovdi te obrani od svake nezgode
I raj ti dohrani gdi se sveti shode.

NADGREBNICA FRANETU HEKTORO- VIĆU, RODJAKU SVOMU DRAGOMU ZA MILOŠĆU

Naredna mladosti, Frane, i čestita,
Kî rascvili dosti ćaćka vrimenita
I majku dreselu učini i bratju,
Dâ svim tugu velu naprišnom tom smartju,
5 Kî vapiju: Frane, glasom čudne sile,
Zač nam zada rane brez mača i strile?
Bližike i rod tvoj komu dika biše
Tišće u nepokoj, jer tobom cvatiše,
I Stari Hvar ovi u kom se porodi
10 Ožalosti i Novi i sve kud god hodi.²
Tiha pitomino, zgovore veseli,
Beside istino, pokoju naš veli,
Istino brez rote, pošten'je veliko
I svake dobrote očita priliko,
15 Tihosti velika, umiljenstva slavo,
Kî ranom brez lika rani nas nepravo,
Pokol nas odbiže, bolji stan obravši
Kad te smart dostiže žalost nam zadavši,
Daj, imaj spomenu, zabiti ne hteći
20 Svih onih kî venu svak dan te želeći.
Kadgod nas odzgora htij milo pozriti,
Jer ćemo do umora za tobom cviliti.
I sliš' svih ča t' poju u pisneh na miru³
Za dobrotu tvoju i kripost i viru.
25 I primi svaki dar koji se postavi
Na tvojem grebu zgar rad naše ljubavi.
Uzdahe ti nose tvoji družbenici,
Mlade mome kose, a pisni knjižnici,
A ćaćko suzice, a žalosna mati
30 Od sarca tužice ke ju će skončati,
U velikoj želji za ljubav svaršenu,
Znanci s prijatelji svakčasnju spomenu,
Mlade udovice skupom se ustaju,
Žene i divice koje te poznaju,
35 Ter ti prikazuju ružice rumene
Neka te poštuju, i vence zelene

² Stari Hvar - Starigrad na otoku Hvaru; Novi Hvar - grad Hvar na istoimenom otoku

³ u pisneh na miru - po dobroj metrici, u dobrim stihovima.

40 Pelinom kićene, povite kosami,
Zlatom narešene, zalite suzami.
Eto, ako t' je dan, mladiću primili,
U raju oni stan kî se dobrim dili,
Moli se i nastoj u nebeske strane
Svih tvojih drazih broj s tobom da se stane.
A ovo ti piše nemiran sâm sobom
Kî plačuć uzdiše počarnjen za tobom,
45 Pomarkal očima, pun svake žalosti
Kî pokoja nima cíc tvoje mladosti.

PLEMENITOMU I VELEPOŠTO- VANOMU GOSPODINU HIJERONIMU BARTUČEVIĆU, VLASTELINU HVAR- SKOMU, VITEZU DOSTOJNOMU

Vridni Hijeronime, pošten'je veliko,
Pohvaljeno ime, naša vela diko,
Budi da (kako vim) život se moj hita
5 Nakon šezdeset zim jur šestoga lita,
Ljubav me tva steže uzli nepokojni,
Izbrani viteže, sve časti dostojni,
Da mi teg bude mil rad tvoga imena
Kî sam bil ostavil, mnogo je vrimena,
10 Da budu skladati sej pisni na volju,
Kako budu znati, u miru najbolju,⁴
Tebe neka pojdu pohodit u gradu,
Pošadši kad dojdu da t' poklon pridadu
Od mene ovoga kî sam bil vazda tvoj
15 Za života moga i kî ću bit tokoj,
I da ti istinim načinom kazuju
Onim a ne inim od mene kî čuju,
Da ti sam obezan za razgovor mili
Minutih ovih dan kojim me nadili.
20 Kî tako nakiti izvarsni razum tvoj
Da sasvim nasiti dušu i život moj,
Kî mnokrat prištivam i s družbom i sâm ja
Pametju priživam sva tvoja pisan'ja
Kâ složi naredno, puna svake dike
25 I ljupko i medno, da jim nî prilike.
Mev stvari ostale kî godi ih čuju,
Svi te glasom hvale do neba i štuju,
Veli razumnici, ne mišćane sami,
Da izvan knjižnici kî su meju nami⁵,
30 A zatim družina, stavši se razumna,
Hvali gospodina spametna i umna,
Koji ti na noge kad te se dobavi,
Zlaćene ostroge s tom častju postavi⁶.
Ke strane sa svake dostojna te diju,

⁴ u miru najbolju - po najboljoj mjeri (pjesničkoj metrici)

⁵ Mislim da bi ovo mjesto valjalo shvatiti ovako: veliki mudraci, i to ne samo mještani nego i književnici iz drugih krajeva. (Marin Franičević)

⁶ zlatna ostruga - vrsta visokog papinskog odlikovanja.

35 Jere časti take tacim se dariju,
Kakov je razum tvoj i tvoje tančine
Kojih je velik broj i kriposti ine.
I ovdje i svudi ke ti hvalu daju
Meju svimi ljudi koji te poznaju.
40 Od ke (ča sam vidil očima mojimi)
Nî moj najmanji dil mev svimi tvojimi.
Koga s prave vire u svako tve dilo
Draguješ brez mire sarčeno i milo.
Vela ti hvala bud' na svakoj ljubavi,
Ča ne plati moj trud, Bog ti sve napravi.
45 Sad ću se obratiti s željom sarca moga,
Goruće moliti Stvorca svemogoga
Kî te je okrilil tej časti svitlostju
I tako nadilil darom i milostju,
Koji ti dopusti da t' se glas prostira,
50 Da ti med iz usti kad hoćeš izvira,
Koji ti dâ riči razborite dosti
Da se tim Hvar diči u veloj radosti,
Kî ti dâ taj razum i mudrost i smin'je
Da te zna svaki drum za tvoje umin'je,
55 Kî te svoj daržavi za vikovnju diku,
Za krunu postavi i za čast veliku,
Kî tebe i rod tvoj proslavi po tebi,
Dohrani ti pokoj čestiti na nebi.
I on te nastani još u rajskoj slavi,
60 Gdi su svi obrani kî su Bogu pravi.

U Starom Hvaru četvartinaste dan miseca setembra drugo godišće otkle Diva
porodi nakon tisuća pet sat i pedeset.

OCU I GOSPODINU HVALE I ČASTI VELEDOSTOJNOMU DOM MAVRU KALUJERU, DUBROVČANINU

Službeniče pravi Boga nebeskoga,
Kî na te postavi bilig reda svoga,
Kî tako nosiš tî i tako provodiš
5 Da ti se ime štî kuda ne prohodiš,
Kriposti velika kojom je procvala
Grada Dubrovnika ureha nemala,
Ne vim ja kâ je stvar uzrok ni ča mi je
Da sam kako mornar koji plav razbije
10 Koji se razbivši, kad na kraj iskoči
I sve izgubivši, grozne suze toči,
Ter izglasa više tuj škodu žaleći,
Zatim se zariče zakletve čineći,
Ako se dobavi polja ili gore
15 Da veće ne stavi stupala na more,
I gdi ga svak čuje odluku učini
Da već ne putuje po morskoj pučini,
A domalo potom ne zna ča je rekal
Ni ča se je rotom kunući zatekal,
20 Jere se povrati na pridnje živin'je
I volju privrati na drugo želin'je,
Ter bude jidriti gdino ga pokriše
Valove sarditi i o kraj udriše,
Gdi prija malo dan jedva se obrani
Da zdrav izgazi van i život uhrani,
25 Tako t' sam mnokrat ja zaradi saznan'ja
Tiral od mene tja pisni i skladan'ja
I družim govoril da ću toj pustiti
I sâm sam vazda mnil da će tako biti.
U mnin'ju kojemu usprohode lita
30 Da mi se u temu već misal ne splita.
Taj posal u meni tako se raščini
Kako led studeni na sunca vrućini,
Kako da nikadar ne kušah taj dila
Ni općih taku stvar ni da mi bî mila.
35 Rad koga saznan'ja, uzroka rad koga,
Posli ću t' kazat ja srid pisma ovoga.
Kada bude zatim u nikomu čudu,
Ne znam kako ni vim, pisni me dobudu
Ke počnu skladati opet po nauk moj,
40 Mneć od njih imati razgovor i pokoj.

Da kad se smislim stav i lita kad zbrojim,
Sebi kriv i neprav ne znam ja gdi stojim,
Kojim nî ni mal broj (ča se šteć nahodi)
Jer kô teče ovoj sedamdeset vodi.
45 Videć da mi malo vrimena ostaje
Kô bi se imalo provodit najslaje
A to nastojeći nada svaka ina
Milosti doteći Boga gospodina,
Njega sa svom moćju sarčeno moleći
50 I dnevom i noćju službu mu čineći,
Pitajuć proščćen'je, i ne šćedeć truda
Za grišno življen'je i za dila huda,
Pisni i skladan'ja odlučiv pustiti,
Nebeskoga stan'ja išćuć dil imiti,
55 Gdi nisu žalosti, gdi nî zlo hotin'je
Ner svake radosti i mirno živin'je,
Gdi je zdravje milo, život neskončani,
Ljupko svako dilo, gdi su brez noći dani,
Gdi ni studen ni znoj, gdi nisu kajan'ja,
60 Gdi brez truda pokoj, ljubav brez pričan'ja,
Gdi svitlost brez tmine sve strane opsiva,
Gdi su slasti ine kim se broj zabiva,
Jer koja stvar luja na svit more biti,
Škodnija ni huja neg sebe zabiti
65 I duše spasen'je kâ nigdar ne umire
Koja je stvoren'je vikovnje brez mire
I ne htit bolji bit, buduć na saspin'ju,
Ni zlu ćud prominit na boljem živin'ju:
Jur kad mladost projde kâ ne zna kud hodi
70 I kad starost dojde kâ nas k smarti vodi,
Svega kipa bitje kad se je skončalo,
Neveselo žitje kada je ostalo,
Kad budu bliščćati oči zlo gledajuć,
A uši šušnjati to gore slišajuć,
75 Kad prisiše koža, kada lica blide,
Kada slabost množa a snaga otide,
Kad vraskavo čelo nad oči napada
Plaćno i dreselo, a sida je brada,
Kad glava plišiva na muhe se tuži,
80 Kad starost ričljiva svakomu dotuži,
Kad se pleća zgarbe, usta zlom vonjaju,
Zubi se oščarbe i sami padaju,
Kada malo ćute usta slasti svake,
Ćućen'ja se smute, ruke su nejake,
85 Kad je put opala, vlasi opuzuju,
Parsi se od mala truda zadušuju,
Kad otiču noge i stupala toje,
Kad nemoći mnoge kupe se i goje,

90 Kada kašlji muče ne hteći pristati,
 Slaba se oduče kolina trujati,
 Kad se ne stepljaju uda negli stinu
 Često naslanjaju želeć da počinu,
 Kad malo primukne jazik govoreći,
95 Kad se s trudom hukne posidit hoteći,
 Kad se jačeć dviže, kada se jiduže,
 Nedaleč od hiže kada se putuje,
 Kada se odveće noge potipaju
 I kipom kud neće zanoseć motaju.
 Tej zbrojene stvari, manjšine takove,
100 Tilu poklisari svarhe su njegove.⁷
 Svaka navišćuje kad dojdu taki dni
 Sprav' da se putuje, već na svit stan'ja nî.
 I kî se uzviše umom u mladosti
 Kad godi pogriše pamet u starosti,
105 Ter tako luduju i malo se svide,
 Da jih uzmiluju mnokrat kî jih vide.
 Ča se dake hoće človiku svakomu
 Kad življen'ju voće prizriva ovomu?
 Ino ne misliti ner ono varh svega
110 Čim će put dobiti života vičnjega.
 Mladim se ne zna rok vika dokle projde,
 Li vazda ni njih skok do cilja ne dojde,
 A starost poznaje po mnoga zlamen'ja
 Blizu svarhe da je tere raščinjen'ja.
115 Dvi stvari se dake čuvati imaju
 Već neg ine svake, jer se ne staraju,
 Ke nigdar dovika na manje ne hode,
 A svega človika na grihe navode:
 Sarce i jazik dim, jer dokle se žive,
120 Oni se ljudem svim najveće protive.⁸
 Sarce misli nove svaki čas pripravlja,
 A jazik njegove posle ne ostavlja;
 Hiti govoriti ča misal pripravi
 Da se sve očiti nadvor i objavi.
125 Zato se čuvati ima toj ča truže
 I s pomnjom daržati kad se pomlajuje,
 Neka moć tih stvari sa svu njih taščinu
 Dušu ne privari ni nam dâ vaščinu.
 Svak ima smisliti vrime u kom stoji,

⁷ **tilu poklisari svarhe su njegove** - tijelu su glasnici njegova svršetka, tj. smrti.

⁸ Možda bi ovdje (tj. u st. 120) priličnije bilo umjesto se čitati su, pa bismo onda dobili i bolje značenje (u vezi s daljim tekstom): srce i jezik su čovjeku najveća nesreća. To mislim tim više - kako se vidi iz Rječnika - glagol protiviti kod naših pisaca ne dolazi povratno, pa je sva prilika da se ovdje radi o imenici protiva. (Marin Franičević)

130 Dobro prociniti ča mu se pristoji,
Tere dilovati čim neće toj vrime
Raspravu imati bljuduć se sasvime
Ča neće životu ni stan'ju njegovu
Navalit grihotu ni bitju takovu
135 Oto t' dah na znan'je sve ča nenavidi
Pisni i skladan'je i ča starost slidi.
Nu ja za svaka taj li htih se slobodit
Da te jednokrat daj još budem pohodit
S dostojnim poklonom, s častju kom te štiju
140 I s harnostju onom kom se dužan čuju
I s sarčenim ovim i ljupkim pisan'jem,
S kakovim-takovim (kô vidiš) skladan'jem
Kad kipom ne mogu, kad mi nî dano toj
S česa bih ja mnogu slast ćutil i pokoj.
145 Na to me dovede prijatelj jedan moj
Prid kim me uzvede visoko razum tvoj
Kada mi povidi došad k mistu svomu
Ča s tobom besidi o meni o tvomu,
I dohodeć ini s kojimi naredno
150 Ljubav me tva mini sarčeno i medno.
Na svem zahvaljuju ter ti se pridaju
Da svi kî to čuju za tvoga me znaju.
Rad ljubavi tvoje šalju t' s knjigom ovom
Nike stvari moje pod odićom novom
155 Zdol imenovane ke sam ja brojio
I složil na člane kako sam umio,
Da se vridnost tvoja kad joj što domori,
Štećí pisma moja o tom razgovori.
Kad nam se viditi ne da srića naju,
160 Bog nam se združiti dopusti u raj.

U Starom Hvaru parvi dan miseca luja šestoga godišća od Spasenja našega nakon tisuća pet sat i pedeset.

ODGOVOR NIKOLI NALJEŠKOVIĆU⁹

Knjige Severina tko vidi al čuje,
Sluge božje sina koga carkva štuje,
Kî složi taj štin'ja mnogim za utihu,
Ljubavju umin'ja stegnuti kî bihu,
5 On dobro poznaje po tomu pisan'ju
Ča nam smutnju daje razborju i znan'ju.
Svak umić mučeći besjedu mu sori
Gdino nas učeći ovako govori:
Ovdi meju nami da zvijezde ne sjaju,
10 Oblaci tminami kad ih zakrivaju
I voda nišana od vitra jakoga
I s kalom smišana kon kraja morskoga,
Premda se razliti bude po širini,
Uzbrani viditi dno morskoj dubini.
15 Lica bo ne imiše čistoće sve lačna,
Zasve prî jer biše bistra i prozračna.
I stijena gdi godi kad pade iz gore,
Pripriči put vodi da barzit ne more.
I ti ako ć' biti u čemu sudac prav
20 Al ku stvar prozriti istinu razabrav,
I ako, putujući, pravo ćeš hoditi
U svem pravdu štujuć van puta ne iti,
Vesel'ja se izbavi, a strahu se ne daj,
Ufan'je ostavi, boljezni ne kušaj.
25 Nije na svojoj miri svit, pamet smućuju
Tej stvari četiri gdino gospoduju.
Ča mniš, mudrih slavo, Nikola brajene,
Moja vridna hvalo kriposti svaršene,
Da kegod ne budu morile život moj
30 Tih stvari u trudu i tuzi bezrednoj,
Da ne bi pjesan mâ jur k tebi dopala,
Poklon ti sasvima umiljen pridala,
Jer bih prî, mnim, puknul od tuge i jada
Negli bih zamuknul kako sam do sada.
35 Vim da zna milos tva, Nalješkoviću moj,
Pjesnivac djela sva, pokol si u njih broj.¹⁰

⁹ Poslanica na koju je ovaj odgovor sastavljen objavljena je među Nalješkovićevim pjesmama u knj. V, SPH, str. 312-20.

¹⁰ Znam da tvoja milost poznaje sva djela pjesnikâ, jer si i ti među njima. (Marin Franičević)

On pjesni ne tvori kî mučan pribiva,
Koga žalos mori, kî stoji pun gniva,
Pjesance ne sklada negli u pokoju
40 Od tih ki nazada odmeću zled svoju,
Jer gdi je nevolja tuj razum odbigne
Naša stvar najbolja, a zlo ga dostigne
Ja ne vim tko bi znal nevoljno me stan'je
Bi l' igdar mene zval pjesni na spijevan'je.
45 I kâ je meni bit, prigovor im biva:
Jur je muž vrjemenit, a pjesni pripiva,
Koji pedeset lit još davno minuje,
Mladosti zgubiv cvit sad petjem putuje,
Komu li pokoru podobno činiti
50 K nebeskom da dvoru spravlja se otiti,
Najliše kad vimo za malu taštinu
Da lasno gubimo nebesku baštinu.
Za me nijesu pjesni, sijeda je sva brada,
Na toj me ne stisni već nitkor odsada.
55 Zatim je ne mal stôg nemoći na meni,
U bedri je ulog, a bok bez bolje nî,
Nego bol pohađa, malo ih pustujuć,
Kâ s lasta dohađa, pa malo lastujuć¹¹
Plodi se po meni i ruke se hita,
60 Toj ti nam duzi dni donose i lita.
Još ti htih pobrojiti dvi moje žalosti,
Jedna je od pet lit, druga od mladosti.
Da jer ih povijedat bez stida nije moć,
Riječ poče prisjedat, zato ih voljeh oć,
65 Koje bi gorskoga umoril' još lava,
A neg nejakoga mene i nezdrava.
Zatoj se ne čudi tvoj razum pošteni,
Jer boles i trudi skратиše moć meni,
Ne samo meni, dim, i momu živjen'ju,
70 Nu mojijem pjesnem svim i malu umjen'ju.
S tilom je savezan, kako znaš, s našijem duh,
Toli moćno stezan da mu je na posluh,
Ter jedan kad čuje da se drugi smuti,
On se ne raduje, jednako sve ćuti.
75 Nijesam još probavil ni one nevolje
Za ke bih ostavil sve dobro najbolje,

¹¹ Ovaj je stih u izdanju Starih pisaca hrvatskih (knjiga VI) štampan: ka slasta dohagja ja malo lastujuć, i nije razumljiv; u Akad. rječniku pod lastovati stoji naprotiv: ka s lasta dohađa, pa malo lastujuć..., kako je i ovdje provedeno; prema tome bi smisao stihova 55-60 bio ovakav: Zatim je velik stog (dakle teško breme) bolesti na meni, u bedrima mi je kostobolja, a ni bok mi nije bez boli, nego bol dolazi u pohode i rijetko ih (tj. bedra i bokove) pušta, a dolazi od (svoje) besposlice, pa malo otpočinuvši (popustivši) rasplođuje se po meni i ruke mi se hvata (dakle reuma se širi i na ruke) - to nam donose dani i godine. (Marin Franičević)

Prid čudom bježeć tja od onijeh turskijeh sil
Ne istom, da znaš, ja, da svih nas veći dil,¹²
Ognjenoj u rati, nudijer misli sada,
80 Čeljad, stara mati ku mi brigu zada,
Svaki nas ćuteći na sarcu gorčinu
S korabljom brodeći tuj morsku pučinu,
Na koj pritarpismo tuđe i zla dosti,
Izglasa vapismo s plačem od žalosti,
85 Po moru svi vitri kad se rastarkaše
Na naše zlo hitri kî s treskom ustaše:
Poče dimat jugo, strahota nas stiže,
Ne duhav on dugo smorac se podviže.
S oštrinom garbini uzmutiše more,
90 Pak bura zapini dvignuv se sa gore.
Vode ne umihu komu posluh dati
Istom se počnihu put neba penjati.
A kad čudna propast ziniješe mev njimi,
Mnjah da će na dno past korablja i svi mi.
95 Sve se tmine staše varh nas u jedan zbor,
A daž ih plesaše kako vjedrom odzgor,
Huke gromi stahu, munja prosivaše,
Mornari padahu, nebo se oraše.
Ufan'je izgubi svaki od života,
100 Tko cokoće zubi, tko glavu zamota,
Kada plav nagniše pod more vitar krut,
Kâ zatim staniše darćući kako prut,
Vali ju busahu nemilo s obi stran,
Vodu ne cripahu, teciše sama van.
105 Ja toj videći rijeh: o nemila smarti,
Gdi će nas ovdi svijeh objednom satarti!
Tad scijenih velik dar od Boga svakomu
Koga smart na odar obali u domu,
Koga take zledi ne more ni kolju
110 I svoje naredi potrjebe na volju,
Zač je taj dar veći i ufat grob imit,
Srid mora neg leći i pića ribam bit.
Kolike nezgode bihu na očiju!
S jednu stranu vode, s drugu vitri biju,
115 S drugu pak turska vlas prem dalek da staše,
Ne pristav jedan čas, strahom nas moraše,
Uskoci daše trud i zločinci ini,
Hvala ti na svem bud', moj Bože jedini,
Koji nas od njih ruk milo obarova
120 I skrativ čudni ruk pokoj nam darova.

¹² Hektorović je god. 1539. morao kao "i svih nas veći dil" bježati u Italiju ("u latinske kraje") pred Turcima koji su provalili na Hvar.

Tako t' se tukući prem stasmo dan i noć
Svi Boga zovući s uzdahom na pomoć,
Zavjete Djevici i Majci čineći
Kôj teku grešnici vazda se moleći.
125 Ter osminaesti dan, toj bî meda slaje,
Stavismo nogu van na latinske kraje.
Stasmo tuj zatime na puno godište
Koje t' me sasvime nazada potište,
Domom dohodeći pače ga svaršismo,
130 Oni dan brojeći koji se dilismo.
Nu ovi ne brojiv gdi najdoh dila mâ!
Kako da nijesam živ neg martav sasvima.
Rastarkom ležahu sve stvari jur koje
Jedva se poznahu da su bile moje,
135 Ke ne znam ja ikad stavim li na svoj red,
Nu misli oto sad kakva je moja zled.
Nikola razumni, vjeruj mi zaisto
Da s toga moj um nî još došal na misto.
Odveće pak potom sarce mi prosiva
140 Misleći za plotom ča nam zla počiva.
Tko bi mogal pjeti u takom življen'ju
I sreću ne kleti u tomem cviljen'ju?
Nu zabiv ova sva malo još odahnu,
Na toj me ljubav tva velika potaknu.
145 Pisat se otpravih tvojojzi kriposti
Ter za čas ostavih minute žalosti,
Ne se nastavljajuć s tobome da poju
Neg ti hvalu dajuć, slaveć vidros tvoju.
Bud' da sva mâ snaga ku mogu pripravit
150 Slaba jest i naga za tebe proslavit,
Toj ti će skazat sad kako ćeš vidit sam
Priproste pjesni sklad ku je doć k tebi sram.
Odgovor hotecí dostojan tebi dat
Zaman se sileći, znam da ću sve sustat.
155 Zaman je muže zvat i boge poganske,
Potrebno je iskat načine karstjanske.
Tko ne bi u sebi milosti imio
Kuju Bog dâ tebi, zaman bi trudio,
Takoga uresa, milosti tej sile
160 Široka nebesa ku malijem podile.
Istakmit tko bi htil pisan'ja tvoga trud,
Umarli ne bi bil mni mi se na moj sud.
Izvarsno smišljen'je i ljupko i medno
I sve izrečen'je lipo i naredno,
165 Da ga svak može štit još mu se hotiše,
U kamen stanovit zlatom da se piše,

Neka ti po vas vik oni plod bude znan
Kim slavni Dubrovnik prodil te ovih dan.¹³
Oh slasti velike! Oh novoga drumu!
170 Oh časti! Oh dike! Oh vridna razuma!
Kud godi prohodi tva pisan gizdava
Vazdi ju nahodi pohvala i slava.
Tko godi ju čuje svak joj se veseli,
Svak joj se raduje, slišat ju svak želi.
175 Po gradih ju nose bez broja, bez mire,
Od njih glas jerbo se to dalje prostire.
Kupe se na zbore kad ju šte prid svimi,
Blaženi tko more misto nač' mev njimi.
Tko godi tuj reče: ovo je stvar nova,
180 Tko ovi um steče, tko ovoj osnova?
Lipo t' je vezena ovaj stvar, pravi svak,
Otkud bî svedena, našto li pride pak?
Kad take sladosti meni tko povida,
Sarce od radosti meni se raskida.
185 Jere taj pošten glas kojim si poznan bil,
Ne mni tvoj da je vâs, imam ga velik dil.
Jer te imam za draga i mislim imiti
Već neg mnoga blaga i želim tvoj biti.
Otkli je knjiga tva mene pohodila,
190 Mnim da je majka mâ i tebe rodila.
Prijazan ti inu ne umim poklonit
Neg ovu jedinu ku ti ću sada rit:
Zapovid na tvoju da sam odlučujem,
Ne štedeć moć moju dokli živ putujem.
195 Još ti ću rit sada, vim da mi zazrit neć',
Ča me tej hvale da varh reda vele već,
Varh reda i mire, stvar od male valje,
Rastežuć u šire što s' mogal i dalje.
Znaj da te pohvale, toj pravim svakomu,
200 Nisko me obale pri meni samomu.
Ja bo se poznaju i reku sam sebi:
Mnogo t' se varaju razumni u tebi.
Još mnokrat reku sam kad me trud obide:
Vaj meni kakav sam, mnozi t' me ne vide.
205 Od mene što sudi tvoj razum i svodi,
Od dobre znam ćudi sve da ti ishodi,
Od tvoje ljubavi kâ me čini mniti
Prijatelj moj pravi vazda da ćeš biti.
Hvala ti dobra ćud i kriposti kruna,

¹³ Možda se tu radi o Nalješkovićevu astronomskom djelu *Dialogo sopra la sfera del mondo* koje je posvetio dubrovačkom senatu i primio za to kao uzdarje srebrnu posudu s grbom Republike (što je djelo štampano tek god. 1579. ne mijenja ništa na stvari, jer je pjesnik mogao nagradu dobiti i za rukopis). (Marin Franičević)

Petar Hektorović: Razlike stvari ine

210 Hvala ti na svem bud' obilna i puna.
 Višnji Bog odzgor daj s nebeske visine
 Od svita svaki kraj da tobom prosine,
Imenom da t' zvoni istok i zapad vas,
 Vazdi te ukloni oda zla svaki čas,
215 A kada život tvoj smartni rok dostigne
 Da ti duh u raj svoj nebeski podvigne.
Dmitrića Nikolu milo mi pozdravi,
 U jednomu kolu kad me š njim postavi,¹⁴
 S dum Mavrom zajedno, ocem poštovanim,
220 U sarcu primedno momu koga hranim.¹⁵

U Hvaru na 16. novembra 1541.

¹⁴ **Dmitrić Nikola** - Nikola Dimitrović, Nađeškovićeve prijatelj i suvremenik.

¹⁵ **dom Mavar** - Mavro Vetranović, dubrovački pjesnik.

KNJIGE OVIDIJEVE OD LIKA LJUBENOGA

Natpisu zgor vidiv ovu bog ljubeni¹⁶
Reče vas problidiv: "Boj se spravlja meni".
Rih mu ja: "Ne tvori mene tim, za tvoj stril
Nisam u tvom dvori nevirnik nigdar bil.
5 Ne znaš li kolik znoj oni mi stig poda
Kî nošah, sluga tvoj, buduć tî vojvoda?
Nisam ja Diomed¹⁷ komu se ne omrazi
Stvoriti tôku zled da t' majku porazi.
Ja ljubljah goruće, druzi bihu lašnji,
10 I ljubim, znaj, vruće još i dan današnji.
Pisah mnogim isklad služen'ja u tvoj dvor
I ča je razum sad prî biše nerazbor.
Ni momu nauku ni tebi protiv grem,
Nisam prostral ruku ča pisah da razdrem.
15 Ako kî ljubenih radostan pribiva,
Budi mu vitar tih korablji kud pliva.
Ako l' je meju ine zlorado kî pati,
Neka ne pogine, lik mu ću podati.
Zašto druzi harlo smarti se podaše,
20 Obisiv za garlo tere se skončaše?
Zač se hti drugi start mačem duh oprostiv?
Čemu t' je ljuska smart, buduć vas dobrostiv?
Tko ne može podnit neka brime sparti,
Ter nećeš uzrok bit nikomur od smarti.
25 I mlad si i šale za te se pristoje,
Gospodstva i hvale razbludne tokoje.
Znam da vojevati mogal bi striljaje,
Nu za smart zadati tva strila tupa je.
Postavi očuha kî se bojem slavi
30 Da ne pojam duha boj bije karvavi.
A ti li nauke tve majke sliditi
Nastoj u kih buke ni strah neć' viditi,
Cić kih se sestrice ni majke ne brinu,
Niti deru lice ni čarne koprinu.
35 Ti nastoj mladosti po vratih da busa,
Kâ mnokrat zadosti cvitjem jih potrusa.
Čin' otaj da stiču drazi se i side

¹⁶ Amor, Eros.

¹⁷ **Diomed**, jedan od najvećih grčkih junaka pod Trojom, ranio je Afroditu (Veneru) kopljem u ruku kad je ova ispred njega štitila svoga sina Trojanca Eneju.

I kadgod da smiču lažive beside.
Gledaj gdi se mole na vratih gospoje
40 Ali gdi se bole, s plačem tužni stoje.
Taj ti bud' ljubak plač, toj drago življen'je,
Gdi ni kopje ni mač ni smartno udren'je."
Ovo ja izrekši, ganu se uharli,
Ter k meni dotekši slatko me zagarli
45 S trepetom od krili zlatih, pak reče tuj,
Dav mi celov mili: "Ča s' počal nasliduj".
Zato hodte k meni da primete svit moj
Svi ki ste hinjeni na službi ljubenoj,
Neka vas ozdravi kî vas prî učaše
50 Živit u ljubavi i slajat nje čaše;
Neka one ruke ozdravit vas budu
Ke vam daše muke i rane u trudu,
Kakono zemlja kâ zelena odsvude
Plodi bil'ja svaka ka truju i prude;
55 Ka čini, vidim ja oto jur mnogo lit,
Procvitat kon dračja ružice rumen cvit,
Al kako poznani Ahile po vas vik
Kî kopjem kim rani rano mu poda lik.
Muže grem učeći i vas još gospoje,
60 Nauke dileći s oružjem na dvoje,
Od kih ako nika nisu pristala svim,
Li kagod prilika prudna će biti, mnim.
Nahodim korisnu vele stvar i čudnu
Ozdraviti bisnu vred pamet i bludnu.
65 Ne bi se umorila prî roka (smim vam rit)
Philis¹⁸ da bi imila nauka moga ščit,
Ni bi izdišući kopnila s višine
Eneju vičući Dido¹⁹ prik pučine,
Ne bi za pohlep svoj osvetu tvorila
70 Pobivši sinov broj Medeja nemila,²⁰
Nit bi Philomenu njeje svak ockvarnil,
Ni za stvar himbenu satvoren pticom bil.²¹

¹⁸ **Philis**, Filida, ime prijateljici starorimskog pjesnika Horacija.

¹⁹ **Dido**, Didona, legendarna kraljica Kartage; zaljubila se u Eneju koji je na svojim lutanjima od Troje do Italije dospio i do njezine zemlje; kad je Eneja, gonjen sudbinom, morao poći dalje, Dido na se spalila.

²⁰ **Medeja**, žena argonauta Jazona, pobila je vlastitu djecu za osvetu mužu koji se zaljubio u drugu.

²¹ **Philomena**, zapravo Filomela, kći atenskoga kralja Pandiona i sestra Prokne, žene tračkoga kralja Tereja; kad ju je ovaj oskrvnuo, Prokna je Tereju (u sporazumu sa sestrom) vlastitoga sina Itisa zaklala i priredila za jelo; kad je Terej spoznao sav užas, navalio je na žene, no Prokna se pretvori u slavuja, a Filomela u lastavicu; sam Terej pretvorio se u pupavca koji stalno goni slavuja i lastavicu.

Paziphu²² mi doved i Phedru,²³ ter hoću
Očistiti njih zled i bludnu gruboću.
75 Daj Pariža k meni, neće muž zazriti
Nevirnoj Heleni, poštena će biti.
I neće se Troja travicon zelenit
Sita trudna znoja pod stupom deset lit.
Da bude proštita nauka moga dil
80 Niševa kći Šila, Niš bi kralj dugo bil²⁴.
Po meni ostaviv jur svak misli zale,
Putem će upraviv hodit od pohvale.
Ja vam potriban bih kada ljubit učeć
Zovih vas k sebi svih, sad vam sam vele već.
85 Očito ću vas gnus očistiti zloban,
Iskoreniti bus ukripljen mnogo dan.
Tebe bih zato htih moliti kî si zgar,
Apolo, jer si bil pisnivač i likar.²⁵
Ti mi bud pomoćnik, naredi svist moju,
90 Da skažem pravi lik u pisnih ke poju.
Parvi je lik ovak: tko će me učen'je,
Uzmakni nogu svak na parvo stupljen'je.
Naprišno nastoj van dat misli ljubene,
Čin' da tvoj konj²⁶ počan prem hodit usprene.
95 Zlo sime ter ne goj, bud' da t' se uzgrusti,
Dokole čemer svoj po tebi ne pusti.
Vrime je čudna stvar uzumnožna na sviti,
Kô čini grozd jadar napokon sagnjiti,
Kô čini da zriju žita, klas da usiše,
100 Kâ drobnom, ja vijū, travon se podviše.
Kô je sad najviše stablo gdi hlajahna
Sinca je, prî biše šibica tanahna.
Tad bi ju zgulil van rukon, sad je šira,
Sad bi joj potriban mašklin i sikira.
105 Razmisli jednoćkrat ča ljubiš, kâ je rič,
Ter jarmon kî će t' vrat starti već se ne dič'.
S parve se usili, ličen'je je pozno,
Kad se svud raskrili zla nemoć prigrozno.

²² **Pazipha**, Pasifaja, žena Minosova, sestra Kirkina, majka Fedrina (v. sljedeću bilješku).

²³ **Phedra**, Fedra, kći Minosa i Pasifaje, žena Tezejeva; zaljubila se u svoga posinka, Tezejeva sina iz prvoga braka, Hipolita, a kad ju je ovaj odbio, optužila ga je za nasilje i objesila se; time je prozročila i smrt Hipolitovu pod kopitima vlastitih njegovih konja.

²⁴ **Niš**, Nis, mitski kralj u Megari u Grčkoj, imao je kćer Scilu odn. Skilu (u našem tekstu Šila po tal. čitanju), koja je ocu iščupala iz glave zlatnu vlas (po nekim izvorima: grimiznu), o kojoj je ovisio njegov život i sudbina države; tu je vlas dala Minosu, neprijatelju očevu, na što se Nis pretvorio u kopca, a Scila u grabežljivu morską pticu ciris (ciridu).

²⁵ **Apolo**, Apolon je, kako je poznato iz mitologije, bio i bog liječništva.

²⁶ **Pegaz**.

110 Hiti i nemoj kad: oto ću sjutra rit,
 Tko nije spravan sad, garje će posli bit.
 Odmićuć se da stan s pićom toj nevolji,
 Jer bližnji svaki dan na slobod je bolji.
 Velika se najde rika, prem od mala
 Izvora izajde, kad je uzbujala.

115 I više je nozi od gljezna tuj vode
 Gdi potoci mnozi na jedno se shode.
 Oh nebogo Mirra da budeš razumit
 Kolika zamira s griha će tvoga bit,
 Ne bi se prikorom takovim odila

120 Ni obraz tvoj korom drivenom pokrila.²⁷
 Vidil sam ja ranu, zato smim govorit,
 Dugo nehajanu čarnjem se satvorit,
 Da jere takova voća je sladak cvit,
 Svih nas je rič ova: sjutra ću bolji bit.

125 Mejutim se oganj skup u kosti upiri
 Kako kad garji stup dublje se raširi.
 Ako l' se bolezan nî novo otkrila
 I vaša ljubezan stara je i zrila.
 Vim da mi nî lasno, li neću zabavit,

130 Premda sam zvan kasno, ni bolna ostavit.
 Peantov Philoktet imaše pritarti
 Ne stav dan šest ni pet nogu za strah smarti,
 Li posli zdrav je bil i čul sam gdi broje
 I on da je prispil na rasap od Troje.²⁸

135 Budi ja da veću želju na mladu dojt
 Bol iman, li neću ni zastaranu ojt.
 Lastan je oganj mal ugasit, ali pak
 Kad je jur popristal plamenon, i nejak.
 Da kad su naglosti jake, svak jih se čuj,

140 Mučno ć' najt hrabrosti - ke će moć ništo tuj.
 Lud će se pokazat kî ima prigodu
 Nizdol pojt, ter kazat: gre plovom uz vodu.
 Dokolu u bisu pamet je opora,
 Znaj prijate nisu riči razgovora,

145 Da kad jur ne brane, bolje stvari idu,
 Bolni ticat rane i sliše besidu.
 Manen je [i]stinom razgovor tko daje

²⁷ **Mirra** (zapravo **Myrrha**), kći Cinire (grč. Kinyras), kralja asirskoga, bila je "s griha" pretvorena u biljku mirtu (mrča, mrta).

²⁸ **Peantov Philoktet** (Filoktet), jedan od Grka koji su pošli na Troju; kad su Grci putem prema Troji pristali na otoku Hrisu da obnove zalihe pitke vode Filokteta je ujela zmija u nogu i rana mu se dala na zlo te je strašno zaudarala; zato ga drugovi ostave na otoku Lemnosu da tamo umre; bogovi su međutim htjeli drugačije, pa kako je Filoktet bio posjednik nepogrešivih Heraklovih strijela, odredili su da od njegove ruke ima pasti Paris; to se i dogodilo i odatle "prispil na rasap od Troje", gdje je ozdravio te nije trebao "nogu pritarti."

150 Majci kâ nad sinom martvim se skončaje,
Da kad pusti vapaj i suze izroni,
Tad se jur žalost taj - romonom odgoni,
Ličen'je i ino u vrime naprudi,
S nevrimenom vino kô se pije, naudi,
Pače se užgav vas razdraži nemalo,
155 Tko je karan u čas kî nije pristalo.
Zato dim tko će van uze se slobodit,
Nemoj to dni zaman ni noći provodit.
Isprazno jer vrime tôke je jakosti
Da plodi zlo sime u gorkoj slatkosti,
160 Koje te smamljuje, kô čini da ljubiš,
Kô te zagarljuje da se pak pogubiš,
Ili koja dila da budeš tvorit sam,
Skaršena je strila, smarzal se ljuben plam.
Jer kako varbova stabla al taršćice
165 Po krajih obrova draguju vodice,
Tako zaman-stan'je ljubi nepošten blud,
Tko ima težan'je, svarći će takov trud.

RJEČNIK

ali - ali, ili, nego

barziti - brzati, žuriti

barže - pored običnog značenja (osobito u vezi s prijedl. **brez**, tj. **bez**), još i: valjda, očito, vjerojatno, sigurno, bez sumnje, veoma

besiditi - besjediti, govoriti (prez. **besiju**)

bilig - znak, znamenje

blišćati - bliještati; zapanjeno gledati, zuriti

bližika - rođak, srodnik

bluditi - 1. lutati; 2. griješiti (bludno)

bljusti (prez. **bljudem**) - čuvati, paziti

bo - jer

brašno - hrana, jelo

brez - bez

bus (tal.) - šimšir

čić (**čića**) - zbog; radi

cripati - crpsti, izbacivati

čano - što, štono

čarn - crn

čarnj - crnj, crni prišt

četvartinaste - četrnaest

čim - ako, dok (pored običnog značenja)

čudan - divan; vrijedan čuđenja (pored običnog značenja)

čudo - mnoštvo (pored običnog zna-

čenja)

čuju (**se**) - osjećam (**se**)

čuti - čuvati; bdjeti (pored običnog značenja)

da - da; a, ali, nego

daj - barem

dake - dakle

darćuci - drščuci

daržava - posjed; kraj

di - v. **diti**

diju - v. **diti**

dil - 1. dio, dijel; 2. radi, poradi (**nauka**)

moga dil - radi moga nauka)

diliti se - rastati se, poći

dim - v. **diti**

dimati - duhati, puhati

diti (prez. **dim**) - 1. govoriti, kazati, reći;

2. djeti, staviti, metnuti

dohraniti - sačuvati, održati

dokole, dokolu - dokle

domom - kući

domoriti - dosaditi, dodijati

došad - došavši

doteći - 1. dotrčati, brzo doći 2. steći,

postići, dohvatiti, dostići

dotužiti - dosaditi

dreseli - tužni

drivo - drvo

družba - društvo
dvići - dići, dignuti

garbin (tal. **garbino**) - vjetar jugozapad-
njak
garje - grđe
gljezan - gležanj
gresti (prez. **grem** i **gredem**) - ići

hina - prevara, laž, himba
hiniti - varati, obmanjivati
hlajahna - hladahna
hoditi - ići
hotin'je - htijenje, volja, želja
hraniti - čuvati, spremati (pored običnog
značenja)
htij - danas neupotrebljavani imperativ
glagola **htjeti**
huja - huđa, gora

imiti - imati
inako - drugačije, inače
iskarnji - iskrnji, bližnji (čovjek)
isklad - izlaganje, ekspozicija, prolog
istakmiti - izjednačiti, usporediti
istin - istinit, pravi, iskren
istino - istinito, iskreno
istom - samo
izgaziti - izaći (gazeći)
izvan - izvana, spolja
izvarsit - izvrsit, izvanredan, izvrstan
izvarsno - izvrsno, izvanredno, sjajno

ja - v. **jati**
jačati (prez. **jačim**) - ječati, uzdisati; **ja-
čec** - uzdišući
jadar - jedar, zdrav, čvrst, snažan
jati (prez. **jamem**, štok. **jeti**) - uzeti,
oteti, primiti, prihvatiti, početi; pogra-
biti, zarobiti, uhapsiti, uloviti; (aorist:
jah, ja..., jaše...)
jazik - jezik (ovakav oblik koristi se
uglavnom samo za jezik u ustima; na-
protiv u značenju govor upotrebljavaju
ponajčešće oblik jezik)
jeda - da li, eda, ne bih li, kako bih

(namjerno)
jer - u starijem jeziku ima različita
značenja: 1. da (izrično); 2. pošto; budući
da (današnje značenje); 3. zašto
jidovati (prez. **jidujem**) - jedovati, jediti
se, ljutiti se, jadovati, jadikovati
jizditi - jezdjeti, jahati
jur - već

kako - kao
kal - blato
kî - koji
kip - tijelo, lik, oblik, stas, rast, uzrast,
forma, figura
klasti (prez. **kladem**) - stavljati, metati
knjiga - pismo (pored običnog značenja);
sama riječ **pismo** ponajčešće se uzima u
značenju: spis (osobito starinski), knjiga,
književno djelo
knjižnik - književnik, pisac; pisar
kô - kako
kom - kad
kon - kod, kraj, pokraj
konac - svrha, namjera, cilj, uzrok (po-
red običnog značenja)
koprina - koprena, veo
korablja - lađa, brod
kraj - obala (pored običnog značenja)
kril - krilo, okrilje

lačan - gladan
last (gen. **lasta**) - danguba, besposlica,
lasnoća, lakoća
lastovati (prez. **lastujem**) - besposličiti,
dangubiti
lašnji - lakši
li - pored najobičnijeg značenja upitne
čestice, dolazi u značenjima: ali, samo,
lih, tek, istom, baš, već, a katkada ne
znači ništa nego služi samo za pojača-
vanje teksta, no onda postankom odgo-
vara ijekav. obliku **lje** (B. Klaić)
ličen'je - liječenje
litati - lijetati, letjeti
luj (tal. **luglio**) - srpanj, jul
luja - luđa, gluplja

Ljuben - koji pripada ljubavi, ljubavan

manjšina - pomanjkavanje, opadanje, slabljenje; mana, nedostatak

mašklin - trnokop, budak

milošća - milost ljubav, ljubaznost, ljubežljivost

miniti (prez. **minim**) - mijeniti, tj.: 1. misliti, držati; 2. govoriti, spominjati (u Akad. rječn. stoji da se u Hektorovićevim stihovima: "I dohodeć ini s kojima naredno ljubav me tva mini sarčeno i medno" [Dom Mavru kalujeru] "ne može razabrati pravo značenje"; mislim da ono proizlazi iz prethodnog konteksta gdje je riječ o jednom prijatelju koji je Hektoroviću pripovijedao što je sa dom Mavrom govorio o pjesniku; na taj se kontekst nastavlja citirani stihovi, pa mora biti jasno da su to isto Hektoroviću govorili i drugi s kojima ga je ljubav dom Mavrova spominjala) (B. Klaić)

minivati (prez. **minujem**) - značiti

minovati (prez. **minujem**) - prolaziti, prelaziti, nadilaziti

minuta - prošla, minula

minutih - prošlih, minulih

miriti - mjeriti

mišćani - sugrađani, mještani

mlajahti - mlađahni

mniti - misliti; prez. **mnju** i **mnim**; **mniš** i **mniješ**, **mni** i **mnije...** imperf. **mnjah**,

mnjaše...; pril. sad. **mneći** i **mnijući**; part. akt. **mnio**, **mnila**, **mnilo**

množati - množiti, umnožavati, pojačavati (se)

mog - moguć, moćan

moguć - moćan

mošnja - kesa, novčarka

mož' - možeš

mučan - kojemu je muka, bijesan, ljutit; nevoljan, bijedan, jadan

nadiliti - nadijeliti, nadariti, obdariti;

nadiljen - nadaren, obdaren

nadvor - napolje; **dati nadvor** - izdati,

objaviti (knjigu)

najliše - najviše, osobito

naju - gen. duala zamjenice mi, često se upotrebljava umjesto **naš**

naloga - hrpa, mnoštvo; stiska, tišma; navala; bijeda, zlo, nevolja

napraviti - nadoknaditi (pored uobičajenog značenja)

naprišan - koji je na prešu, brz, nagao

napruditi - donijeti korist, ugodu, ugoditi

naredan - čestit, dobar, valjan; redovit, običan, prav

nastavljati se - postavljati se, suprotstavljati se, izlaziti na megdan

natpisa - natpis, naslov (ž. rod)

navistiti - navijestiti, razglasiti, proglašiti

neć' - nećeš

neharan - nezahvalan

nemoć - bolest

nepokojan - nemiran

ner - nego

ne vim - ne znam

nika - neka, nekoja

nikadar - nekada, koji put

nima - nema

nišati - njihati, ljuljati

nizdola - prema dolje

nje, njeje - njezin

njih - njihov

obaliti - oboriti, srušiti

obarovati (ob-varovati) - očuvati, obraniti

obeza - obveza

obide - obide

obliniti se - ulijeniti se, postati lijen

obрати - izabrati

očtititi - očitovati, objaviti, iznijeti na vidjelo

oć (zapravo **oći**, prez. **ojdu** i **ojdem**, odu i ođem) - pustiti, ostaviti, napustiti, zanemariti; otići

odar - krevet, postelja, ležaj

ojt(i) - v. **oć**

okriliti - okružiti, zakriliti, zaštititi; obu-
zeti, obuhvatiti
općiti - običavati
ostati - pored običnog značenja još i:
prestati, okaniti se, proći se, ostaviti, za-
kazati, zatajiti (oba posljednja glagola u
značenju: ne izvršiti, iznevjeriti nade)
ošćarbiti se - oštrbiti se, okrezubiti
otaj - tajno, potajno
otkli - otkad, od kada
oto - eto
otonjaj - površno, malo, slabo
ozriti se (prez. **ozrim se**) - obazreti se,
osvrnuti se

pak - opet, nanovo, onda, zatim
parvo - prvo, prije
peti - pjevati
petje - pjevanje
pića - hrana
pismo - v. **knjiga**
pisnivac - pjesnivac, pjesnik
pitati - pored običnog značenja još i:
tražiti, iskati
pitomina - pitom kraj (u Hektorovićevoj
pjesmi Franetu Hektoroviću u prenese-
nom značenju od dragosti mladom,
dobrom čovjeku)
pjeti - v. **peti**
plišiv - plješiv, ćelav
plot - ograda uopće, pa i živa ograda, a
u prenesenom značenju i **zasjeda**
plov - plivanje, plovidba
počati - početi; vrlo često u aor. **počah**,
poča..., 3. pl. **počaše**; **počan** (počam) -
počevši
podobno - prikladno, zgodno, dolično
pohlep - pohlepa, požuda, pohota
pojati (prez. **pojmu** i **pojmem**, štok.
pojeti) - uzeti, uhvatiti, primiti, pri-
hvatiti; **pojam** - uhvativši
pokoj - mir, mirovanje
pokojiti - umiriti; mirovati, počivati;
živjeti u miru
poraziti - pogubiti, ubiti, upropastiti;
ojaditi, svladati, izmučiti, napasti, raniti
poslija - poslije

pošten'je - čast, počast, poštovanje;
slava, dika (pored običnog značenja)
potipati se - potepati se, posrtati, spoti-
cati se
potrusati - posuti, posipati
pozrin'je - pozrenje, pogled
pozriti - pozreti, pogledati
praviti (prez. **pravim** i **pravlju**, a od toga
često i **pralju**) - kazati, reći, govoriti
pravljati - govoriti, kazivati (isp. **pra-
viti**)
prem - riječ sa vrlo različitim značenjima:
upravo, baš doista, veoma, preko mjere,
tek, istom, odmah, otprilike
pri - 1. prijedl. kod, uz; 2. **prî** - prije
pričan'je - priječanje, zapreka
pričâti - pričeti, početi
pridnji - prijašnji, prednji
prigajati se - događati se
prihiniti - prehiniti, prevariti, zavesti;
zaluditi, zasljepiti, zanijeti
prijati (prez. **primem**) - prijeti, primiti;
aor. **prijah** - primih, ... **prija** - primi; part.
akt. **prijali** - primili
prikazati - darovati, namijeniti (pored
običnog značenja)
priličan - sličan, naličan (pored običnog
značenja)
prilika - primjer (pored ostalih značenja)
primedan - premedan, u kome je vrlo
mnogo meda, presladak, vrlo sladak
pripivati - preprijevati, popijevati, pjevati
pripričiti - prepriječiti, spriječiti, zakrčiti
(put), zaustaviti
prisisati (prez. **prisišu** i **prisišem**) - sa-
nuti, presahnjivati, sušiti se, venuti
prištivati - preštivati (trajno prema **pre-
štiti**), čitati, pročitavati
pritari - pretreti, presjeći, prepiliti
privratiti - prevratiti, prevrnuti, obratiti
prizrivati - dozrijevati, sazrijevati
prživati - preživati, pa odatle **duševno
preživati**, tj. ponovno proživljavati (u
mislama)
prodil - proglasio (isp. **diti**)
propast - ponor, provalija, bezdan
prositi - pored običnog značenja (moliti,
prosjačiti) još i: pitati, tražiti, iskati, zah-

tijevati

prostriti - prostrijeti; pored toga: pružiti, ispružiti, protegnuti; **prostral** (štok. **prostro**) - pružio, ispružio, protegnuo

prošćen'je pitati - oprostiti se, tražiti oprost, pozdraviti se (na rastanku)

protiv - prema (pored običnog značenja)

prozriti - prozreti, progledati; vidjeti skroz-naskroz, spoznati

prud - korist, probitak, hasna

prudan - koristan, probitačan

pruditi - koristiti, hasniti

pustujuć (od **pustivati**, prez. **pustujem**) - puštati

raščiniti - razrušiti, uništiti

rat (gen **rati**) - rat (ženski rod!)

razgovor - pored običnog značenja još i: zabava, radost, šala, užitak; utjeha

razlik - različan, različit, raznolik, raznovrstan

rič - riječ; pored običnog značenja često i u smislu: stvar

ričljiv - rječit, razgovorljiv brbljav

rijeh - rekoh

riti - rijeti, reći; **rih** - rekoh; **riše** - rekoše

rota - zakletva, prisega, zadana riječ;

istino brez rote - tako je očito da ne treba zaklinjanja

ruk - rika, krik, vapaj, vika, graja

sadružiti (koga) - združiti, ujediniti;

pratiti, popratiti, biti u društvu

saj, sa(j), se(j) - ovaj, ova, ovo

sam - pored običnog značenja još i: jedini

sarčen - srdačan

saspin'je - saspjenje, svršetak, rasulo, propast

sasvima - sasvim, posve, potpuno

sat - gen. pl. imenice (broja) **sto**; **pet sat** - pet stotina

sciniti (prez. **scinju** i **scinim**) - scijeniti, misliti, držati, smatrati; cijeniti, poštovati

shoditi se - sastajati se, skupljati se

shraniti - sačuvati, spremati, pohraniti

si - enkl. oblik dativa zamjenice sebe, koji dolazi "kao neki pleonazam bez osobita značenja" (Akad. rječn.); u našim tekstovima: **jeda si** - ne bi li, kako bi (vodica želju ugasila); **kad si** - kada, kada li (u želji da se nešto što prije zbude)

sime - sjeme

sinca - sjena, sjenka

skazati - iskazati, pokazati, ukazati

skončavati (prez. **skončajem**) - ubijati, uništavati, satirati

slajati - sladiti, zaslađivati

slaje - slađe

slobod (gen. **slobodi**) - sloboda

sloboditi (prez. **sloboju**, **slobodu**) - osloboditi

slovo - riječ, govor, glas (pored običnog značenja)

smicati (prez. **smičem**) - namicati, nabavljati; **smicati beside** - namicati riječi, govoriti

smin'je - smjenje, smionost, hrabrost, odvažnost

smorac - vjetar s mora, jugo, maestral

soriti - oboriti, strovaliti, srušiti

spametan - pametan, mudar

spravan - spreman, pripravan

spraviti - spremati, prirediti, načiniti

spuniti - ispuniti, izvršiti

stan - kuća, dom; stanje

stanovit - stalan, čvrst, tvrd, otporan, jak; nepokretan, postojan, siguran

stan'je - prebivalište, boravište, stan, dom; država, zavičaj; vlast, vladanje; stalnost, čvrstoća (pored drugih značenja)

starati se - postajati star, starjeti

stati se - sastati se

stepljati se - zagrijavati se, ugrijavati se

stig - stijeg, barjak, zastava

stup - 1. korak, stupaj; 2. deblo, stablo; 3. opsada ("I neće se Troja travicom zeleniti sita trudna znoja pod stupom deset lit"; Od lika ljubeno, st. 78)

stupalo - stopalo

svarha - svrha, svršetak

svaršan - svršan, savršen, potpun

svaršno - savršeno, potpuno

sve - svoje
sviditi se - svidjeti se, postati svjestan, uvjeriti se, osvjedočiti se
svist - svijest
svît - svijet
svit - svjet, savjet, vijeće

šćediti - štedjeti
štiti - čitati; **šteći** - čitajući; **štin'je** - čitanje

tač - tako
takmen - koji se može s nekim takmiti, jednak, nalik, sličan
tančina - potankost; u prenesenom smislu "teško razumljiva stvar" (Akad. rječn.), pa onda i bistrina uma, oštroumnost, razum, pamet, domišljatost; razglabanje, raščlanjivanje, analiza
tanko - potanko, posebno
tarščica - trstika, trska
tašč - tašt, prazan, pust, gladan; isprazan, ohol; uzaludan, jalov, ništav
taščina - taština (isp. **taščad**)
teći (prez. **teku** i **tečem**) - trčati; **tekući** - trčeći
teg - posao, rad, napor; težina, uteg; vlačenje, vučenje
teku, tekući - v. **teći**
ter(e) - te, i (vezn.)
težan'je - rad, posao, napor
težati - raditi, posloovati, djelovati, naprezati se (isp. **teg**)
tirati (prez. **tiram**) i **tiriti** (prez. **tirim**) - tjerati, goniti; juriti (za nekim odn. nečim)
tišće - aor. glagola **tisnuti** (štok. **tiskoh, tište...**), tisnu, potisnu, rinu, gurnu, turnu, baci
tja - ća, čak, sve do
toje - također
tôk - tolika; **tôke** - tolike
tokoj(e) - također
trud - rad, napor, posao
trudan - umoran
truditi - patiti se, trpjeti; raditi
trujati (čakav. za štokav. **truđati**) - v.

truditi
tuj - tada, sada (pored običnih značenja)
turan - toranj, kula
tužica - tuga, jad, bol

udren'je - udarac
ufan'je - nada
uharli - uhrlo, uskoro, ubrzo
uhraniti - sačuvati
ukripljen - ukrijepljen, učvršćen
umarli (človik) - smrtnik, umrlík; **umarli danak** - smrtni dan, čas smrti
umić - onaj koji umije, vješt, uman, spreman, umješan
umiljen - ponizan, smjeran
umin'je - umijeće, vještina
umor - smrt
ureha - nakit, ures
usilovati - nastojati, truditi se
usprenuti - trgnuti (oda sna, iz mrtvila), uznastojati, poletjeti, pohitati
usprohoditi - proći
uzbraniti - zapriječiti, ne dopustiti
uzmilovati - požaliti

valja - vrijednost
vanjelski - evandeoski, po evanđelju
varh - vrh, iznad (prijedlog)
vaščina - gad, pogrda
vazdakrat - uvijek, svaki put
vazdi - vazda, uvijek; svuda
vazeti (prez. **vazmu** i **vazmem**) - uzeti
već odn. **veće** - više; nego
viditi - 1. vidjeti; **viju** (vidu) - vidim; **vij** (viđ) - vidi!; **vijaše** - viđaše; **viditi se** - činiti se, izgledati; 2. vjedjeti, znati; **viju** i **vim** - znam; **vij** - znaj
vikovnji - vjekovni, vječni, vječiti
vim - v. **viditi**
vira - vjera, uvjerenje; vjernost; **biti u viri** - vjerovati, misliti, biti uvjeren
vred - odmah
vrimenit - star, vremešan

zabiti (prez. **zabudu** i **zabudem**) - zaboraviti
zabivati - zaboravljati

zacić(a) - poradi, zbog

zač - zašto, zbog čega; jer, budući da

zadušiti - prigušiti

zajati (prez. **zajmu** i **zajmem**) - 1. zajeti, zauzeti; 2. uzajmiti

zal, zala, zalo - zao, zla, zlo (koji oblici također dolaze); žestok, nemio, neprijazan

zaman(i) - uzalud; **zaman projti** - propasti

zaman-stan'je - besposlenost

zapiniti - zapjeniti

zasve - ipak

zašto - jer (isp. **zač**)

zazriti (prez. **zazru** i **zazrem**) - zamjeriti, osjetiti zazor

združiti koga - sastati se s kim; činiti nekom društvo, pratiti

zgar - odozgo

zgoditi - ugoditi

zgovarati - razgovarati se

zlamen'je - znak

zlat - zlatan

zled - zlo, zao udes, zla kob, nevolja, nesreća

zlobiv - zao, pun zla

znoj - 1. vrućina, sunčani žar; 2. muka, trud, napor (pored običnog značenja)

živin'je - življenje, život

život - tijelo (pored običnog značenja)